

**Idea, która przeżyła twórcę
wspomnienie o Ludwiku Zamenhofie**

Kim był Ludwik Zamenhof?

**15 grudnia
obchodzony jest jako dzień Ludwika Zamenhofa,
twórcy języka "Esperanto".**

Ludwik Zamenhof urodził się, dorastał i wychowywał w środowisku wielonarodowościowej społeczności Białegostoku, które stało się dla niego inspiracją do stworzenia języka ponadnarodowego. Uważał, że ludzi dzieli przede wszystkim bariera językowa, która wywołuje konflikty i nieporozumienia. Wierzył, że idea esperanta zjednoczy nie tylko esperantystów, ale stanie się siłą jednoczącą wszystkich ludzi. Ostateczna wersja esperanta, znana w dzisiejszej formie, została przez niego ukończona w 1885 r. Wraz ze wzrostem popularności języka esperanto Ludwik Zamenhof jako jego twórca zrzekł się wszelkich należnych mu praw, oddając esperanto na użytek całej ludzkości. W dowód uznania za wkład w powstanie ponadnarodowego języka i jego popularyzacji na świecie Ludwik Zamenhof w 1905 r. w Paryżu został odznaczony Orderem Legii Honorowej, a w 1913 r. wysunięto jego kandydaturę do Nagrody Nobla. Zmarł 14 kwietnia 1917 r.

15 grudnia obchodzony jest jako dzień Ludwika Zamenhofa. Tego dnia 1859 roku twórca esperanto, sztucznego języka międzynarodowego urodził się w rosyjskim wówczas Białymstoku. *Różnica językowa – pisał Zamenhof, uzasadniając potrzebę powstania swojego dzieła – jest podstawą różnicy i nienawiści zobopólnej narodów, albowiem język przede wszystkim wpada w oczy przy spotykaniu się ludzi: nie mogąc się porozumieć, stronimy od siebie.* Esperanto miało stać się wspólną podstawą światopoglądową dla ludzi należących do różnych kultur i religii. Podstawą uniwersalną, bo w założeniu każdy mógł nauczyć się tego języka w kilka tygodni; neutralną, bo niezwiązaną z żadnym narodem. W 1887 roku, Ludwikowi Zamenhofowi udało się po długich staraniach wydać książkę „Język międzynarodowy”, w której przedstawił projekt nowego języka. Pracę ogłosił pod pseudonimem Doktoro Esperanto, co w dosłownym tłumaczeniu oznacza „Doktor Mający Nadzieję”. Mający nadzieję na powstanie oderwanego od przestrzeni, uniwersalistycznego „kraju esperanta”, zaludnionego przez ludzi mówiących tym językiem. Zamenhof był pełen nadziei, ale też obaw. Raptem rok wcześniej ukończył specjalizację okulistyczną na uniwersytecie medycznym w Wiedniu i bał się, że publikacja „Języka międzynarodowego” może zaszkodzić jego praktyce: *Wiedziałem, jaki jest los lekarza, zależnego od publiczności – wspominał – gdy uznaje się go za fantastę czy człowieka, który zajmuje się drugorzędnymi sprawami. Ryzykowałem cały przyszły spokój umysłu i utrzymanie, zarówno moje jak i mojej rodziny, lecz nie mogłem porzucić tej idei, która pojawiła się w moim umyśle i w mojej krwi – przekroczyłem Rubikon.*

Nowy, uniwersalny język, od pseudonimu swojego twórcy nazwany esperanto, szybko zyskiwał zwolenników na całym świecie. Towarzystwa esperantystów zakładano w Europie i w USA, powstawała literatura esperanto i liczne tłumaczenia na ten język, wydawano esperancką prasę, w tym magazyn dla niewidomych esperantystów. Począwszy od pierwszego światowego kongresu esperantystów, który odbył się w 1905 roku w Boulogne-sur-Mer, organizowano je co roku. Choć Zamenhof zrzekł się jakichkolwiek praw autorskich do esperanta, osiągnął – wbrew swoim obawom – stabilizację finansową, którą zapewniała mu możliwość publikowania w prasie esperanto na całym świecie. Doktoro Esperanto mógł więc w pełni poświęcić się popularyzacji wymyślonego przez siebie języka.

W wielu wypowiedziach Ludwika Zamenhofa pojawia się twierdzenie, że na pomysł stworzenia uniwersalnego języka wpadł obserwując jako młody chłopak spory między sąsiadami, które były chlebem powszednim w wieloetnicznym Białymstoku. Zamenhof, pochodzący ze zrusyfikowanej rodziny żydowskiej patrzył na te właśnie ze specyficznej perspektywy „oddanego syna swojego narodu”. Co to dla niego oznaczała ta deklaracja, wytłumaczył w wywiadzie, który w 1907 roku

ukazał się w angielskiej prasie: *Powiem Panu, że głównie w interesie moich współwyznawców wynalazłem ten język. Widziałem ich odciętych od reszty świata przez język, którym mówili tylko między sobą, i to w nieokrzesej formie. Widziałem ich zamkniętych w getcie, a przez to wystawionych na straszną klątwę narodowych nienawiści, a mury tego getta zbudowane były głównie z żargonu. Esperanto miało te mury zburzyć. Zamenhof zazwyczaj starał się jednak unikać tego typu deklaracji, bojąc się, żeby wielka idea uniwersalnego języka nie została uznana wyłącznie za próbę zrzucenia piętna „obcego”, podjętą przez prześladowaną mniejszość. Nie do końca mu się to udało. Dwadzieścia lat po śmierci twórcy języka międzynarodowego Adolf Hitler uznał esperanto za „żydowski język” i rozpoczął prześladowania jego użytkowników.*

Opracowywane przez Zamenhofa koncepcje ideowego uniwersalizmu nie skończyły się na próbie zniesienia barier językowych. Na początku XX wielu jego autor ogłosił koncepcję hilelizmu, którego istotą była reforma judaizmu i kształtu tożsamości żydowskiej tak, aby zmniejszyć obyczajowe i mentalne różnice między Żydami i innymi społeczeństwami europejskimi. Nieco później zmodyfikował swoją koncepcję, rozszerzając ją na wszystkie narody i grupy wyznaniowe. Homaranizm – bo tak nazwał swój nowy projekt, był próbą stworzenia wspólnoty ponadnarodowej i ponadreligijnej, która nie unieważniałaby przy tym dotychczasowych tożsamości oraz wierzeń swoich członków. Obydwie koncepcje nie spotkały się jednak ze zrozumieniem opinii publicznej, nawet większości esperantystów. Zamenhofowi nigdy nie udało się też usunąć tkwiących w nich wewnętrznych sprzeczności.

Doktor Ludwik Zamenhof zmarł na serce w 1917 roku w Warszawie. Pochowany został na cmentarzu żydowskim przy Okopowej. Jego buńczuczna idea wyrosła na sprzeciwie wobec białostockiej klątwy wieży Babel przeżyła swojego stwórcę. Na całym świecie wciąż istnieją grupy, uczące się sztucznego, neutralnego i uniwersalnego języka międzynarodowego, esperanto.

Autor: **Cyryl Skibiński**

(Wybór)

Korzystałem z książki A. Jagodzińskiej, „Ludwik Zamenhof wobec „kwestii żydowskiej”. Wybór źródeł”, Kraków – Budapeszt 2012.

Grób Ludwika Zamenhofa na Cmentarzu Żydowskim w Warszawie

Strona internetowa popularyzująca Esperanto

<https://zamenhof.info/pl/biografio>

Multimedia

Ludwik Zamenhof, 1909 na Kongresie Esperanto w Barcelonie

<https://www.youtube.com/watch?v=yZqAhpgaWEA>

Czas – 0:09

Ludwik Zamenhof. Geniusz z Białegostoku, który stworzył Esperanto.

<https://www.youtube.com/watch?v=YYDTrFwKl50>

Czas – 48:33

#14 Ludwik Zamenhof | Prekursorzy - 20 wizji lepszego świata | Podcast Radia 357 i Ośrodka Karta

<https://www.youtube.com/watch?v=x3tQxuX25IQ>

Czas: 24:37

Ludwik animowany

<https://www.youtube.com/watch?v=qiNnU7gv4lA>

Czas – 4:28

Vol. 2 Skąd u Ludwika Zamenhofa wziął się pomysł na stworzenie języka międzynarodowego ?

https://www.youtube.com/watch?v=dlt_a1oPoQc

Czas – 4:04

Vol. 3 Jak wyglądał Białystok w czasach Zamenhofa ? Dowiedź się z trzeciej części "Ludwika animowanego".

<https://www.youtube.com/watch?v=2sfUXSGEhkk>

Czas – 5:02

Vol. 4 Ludwik Zamenhof w kosmosie, i krótka lekcja esperanto

<https://www.youtube.com/watch?v=itYnsy9bzs8>

Czas – 3:56